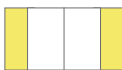

QUICK-GUIDE TIL MERE AVIS? NATURLIGVIS!

– en kort guide til praktisk brug af elevbogen

Mere avis? Naturligvis! handler om aviser og journalistik. Bogen indledes med en teoridel, som præsenterer eleverne for relevant baggrundsviden om avisen som medie, men som også går tæt på journalistikkens fagbegreber. Herefter præsenteres udvalgte journalistiske genrer, som klæder eleverne på til både at læse og forstå avisartikler, samt giver anvisninger til deres egen journalistiske skrivning. Samlet set får eleverne dermed redskaber til at forstå avismediets betydning i samfundet, dets placering i forhold til øvrige nyhedsmedier, samt forståelse af de enkelte genrers funktioner.

Bogen er relevant både som forberedelse til projektforsøg hvori journalistik indgår, i forbindelse med den daglige undervisning og som FSA-prøveforberedelse. Bogens 1. del kan med fordel tilrettelægges som et samarbejde mellem dansk og samfundsfag. Samfundsfaglæreren kan støtte dansklæreren arbejde ved sideløbende at arbejde med dansk politik, kilder og segmenter i befolkningen.

FLAP-IKON Dette ikon betyder, at eleven skal åbne bogens flapper og følge vejledningen før, mens og efter artiklen læses. Vejledningen støtter det systematiske arbejde med læseforståelsen. Flapperne opgaver kan løses mundtligt fælles i klassen eller mundtligt/skriftligt i små grupper. Flapperne kan også bruges som redskab til supplerende artikler.

KOPIARK-IKON Dette ikon betyder, at artiklen findes med original layout i lærervejledningen. Udover artiklerne er der bagerst i lærervejledningen også fortrykte notatark, der kan bruges som støtte til elevernes analyse og forståelse af artiklerne. Arkene kan desuden bruges, som støtte i elevernes egne skriveprocesser. Endvidere er der et arbejdsark med forslag til relevante veje i en sproglig analyse af artikler, samt oversigter over avisens genrer, der giver både lærer og elever overblik over genrernes særlige karakteristika.

KAPITEL 1: Indledning – velkommen på forsiden – og hva' så?

Kapitlet sætter rammen for arbejdet med avisen. Selvom 50 % af de 12-19 årige svarer ja på spørgsmålet »om de læste avis i går?«, er de ikke avisernes primære målgruppe. Derfor er det vigtigt at arbejde med, hvorfor klassen skal bruge tid på mediet i undervisningen.

Efterprøv eventuelt oplysningen om, at de fleste nyheder stammer fra avisen. Lad eleverne gå på jagt efter historier, som er vandret den anden vej. Nyhedernes vandring følger man nemmest på nettet ledsaget af en stor stak af dagens aviser. Brug gratisaviser, bed eleverne tage dem med hjemmefra eller bestil dem til nedsat pris på www.aiu.dk

Opgaveforslag: WAN-IFRA er avisernes globale brancheorganisation. De har udgivet en promotion video for pressefrihed: www.tinyurl.com/pfmovie2012. Ud fra videoen kan klassen arbejde med skriv løseopgaver om emnet: Forestil dig at leve i et samfund uden frie medier. Eller omvendt: Hvad betyder det for vores samfund, at vi har frie medier? På den måde skaber man en kontekst for kapitlet.

TEMA 1: LAYOUT

Selvom avisens hovedbestand er ord i spalter, er den et meget visuelt kommunikerende medie. Netop samspelet mellem billede og tekst er et væsentligt område i Fælles Mål, som man kan komme godt rundt om med avisen.

Hav altid flere forskellige, trykte aviser i klassen. Vær åben overfor elevernes vurderinger af, hvad de kan lide og ikke kan lide. Udfordr deres synspunkter ud fra Maj Ribergårds og Ole Munks definitioner på side 7: Hvordan kan I på denne side se, hvad der hører sammen og hvad der er adskilt? Hvordan ser I, at noget er »ens« og noget er »forskelligt« (fx annoncer og artikler)?

Opgaveforslag: Hvert år kårer avisbranchen »Årets avisside«. Vindersiderne og bedømmelseskriterierne finder du her: <http://danske-dagblade.dk/aaretsavisside> Vælg ud fra dagens aviser en avisside, som I vil nominere til prisen. Formuler argumenter for jeres valg og fremlæg nomineringen for klassen med brug af fagudtryk (side 8-9). Afslut med ved afstemning at kåre »Dagens avisside«.

Opgaveforslag: Noter stikord, mens I lytter en nyhedsudsendelse i radioen. Formuler rubrikker og underrubrikker som kan bruges i avisartikler om dagens nyheder. Tal efterfølgende i klassen om hvilke rubrikker og underrubrikker, som I synes fungerer bedst og lav retningslinjer for, hvad der kendetegner en god rubrik og underrubrik.

Særligt om layout af artikler ved afgangsprøverne:

Indtil andet eventuelt bliver vedtaget, må eleverne ikke bruge deciderede layoutprogrammer ved FSA/FS10. Men moderne tekstbehandlingsprogrammer kan også komme langt. Netop i opgaver med avisgenrekrav har det stor betydning, at eleverne forstår at kæde teksten i opgavebesvarelsen sammen med layoutet. I en avisartikel vil det typisk betyde: Opsætning af brødteksten i spalter og bevidst brug af typografi til at signalere rubrik, underrubrik, byline, mellemrubrikker og elementer som fx fremhævede citater.

Lad eleverne efterligne avisartikler fra den virkelige verden i det samme tekstbehandlingsprogram, som de skal bruge til prøven, hvor eleverne tvinges ud i et specifikt layout. Gerne ud fra skabeloner hentet fra »det virkelige liv«. Lad også eleverne lege og skabe deres eget. Afhold »konkurrencer« o.l. Endelig er det naturligvis vigtigt at orientere sig selv og klassen om de formelle krav der er beskrevet i prøvevejledningen. Link til fagkonsulenternes side: www.emu.dk/gsk/fag/dan/fagkonsulenter/

KAPITEL 2: Avistyper og pressehistorie – en avis er ikke bare en avis

Pressehistorien perspektiverer arbejdet med og forståelsen af avisen som medie. Overordnet handler det om mediets troværdighed kontra dets loyalitet overfor læserne. I hvilken udstrækning er avisens nyhedsdækning og baggrundsstof farvet politisk?

Sammenlign evt. i klassen de trykte aviser med de mere holdningsprægede netaviser som *180 grader*, *Modkraft* og *Den Korte Avis*. DR *må* som licensbetalt tv-station ikke være politisk farvet. Aviserne modtager også statsstøtte, men har større frihed selvom deres dækning også er afbalanceret. Perspektiver evt. den danskfaglige analyse af forsiderne på side 16-17 i dette lys: Hvordan kan man gennem formidlingen – vinkling, layout osv. se, hvilken »farve« aviserne har.

TEMA 2: Webaviser

Det er sandsynligt, at eleverne som »digitale indfødte« intuitivt har nemmere ved at navigere i en webavis end i den trykte. Webavisernes mangfoldighed af udtryksformer gør, at der er »mere for enhver smag«. Den nemme adgang til at kommentere artikler og interaktiviteten i det hele taget vil sikkert tiltale de fleste elever.

Den danskfaglige opgave består i at åbne elevernes øjne for, hvilke virkemidler de forskellige nyhedsplatforme i det hele taget bruger. Og hvordan det påvirker indholdet af selve nyhederne. Hvad er forskellen på den tilsyneladende samme nyhed oplæst i radioavisen, set på nettet og læst i avisen? På www.facebook.com/aviseniundervisningen forklarer chefredaktør Anne-Marie Dohm fra Nordjyske i en kort video, hvilke typer nyheder mediehuset bringer på de forskellige medieplatforme.

KAPITEL 3: Avisens indhold – et skræddersyet tag selv bord

Avisens opbygning må forventes at være fremmed for de 50 % 12-19 årige, som ikke svarer ja til at have læst avis i går. Derfor er det nødvendigt med en grundlæggende gennemgang af, hvad en avis består af. Det kræver, naturligvis, at man har masser forskellige aviser i klasseværelset.

Først skal eleverne forstå opdelingen i *redaktionelt (artikler)* og *kommercielt (annoncer)* stof i avisen. Find eksempler på begge dele i en avis. Derefter er det væsentligt, at eleverne forstår opdelingen af information og opinion. Lad evt. eleverne sidde med hver deres avis, og bed dem finde eksempler på både informations- og opinionstekster. Det er en god øvelse at sortere avisudklip på to opslagstavler i klassen – en til INFORMATION og en til OPINION. Tavlerne kan også bruges til opgave 5 og 6 på side 24.

Arbejdet med avisens opbygning skal følges op med egentlig brug af avisen. Frilæs fx avis som en fast aktivitet over en periode, sådan at eleverne ikke bare får kendskab til dens opbygning, men også oplever hvordan opbygningen fungerer.

Opgaveforslag: I sportsjournalistik brydes den skarpe grænse mellem information og opinion. Læs dagens sportssider og find eksempler på dette. Hvorfor accepteres det mon i denne genre? Og hvorfor er det vigtigt, i øvrigt, at holde denne skillelinje?

KAPITEL 4: Vinkling

I al nyhedsjournalistik er vinkling et uhyre centralt begreb, som gemmer nøglen til elevernes kritiske forståelse af medierne. Derfor er det vigtigt at bruge god tid på begrebet og gøre det til en vane at spørge, »hvilken vinkel er historien fortalt fra«? På <http://www.journalistwiki.dk/?p=165> er en grafisk illustration og et godt skoleeksempel på, hvad en vinkel er. Underrubrikker fra artikler om Rasmus Seebach, elevbogen side 25, findes under EKSTRA, Til læreren.

Opgaveforslag: Opgaven på side 27 kan gentages ud fra forskelligt indhold: Lav et interview med en gruppe elever om deres fritidsinteresser, men klassen tager noter og bagefter formulerer mulige vinkler på interviewet. Eller foretag øvelsen med et kendt eventyr.

KAPITEL 5: Nyhedskriterier og prioritering

Nyhedskriterierne i avisen er »arketypiske« for nyhedsmedierne, og arbejdet med dem har dermed stor overførselsværdi til undervisningen i medier over en bred kam. Når eleverne har forstået de klassiske fem, kan man evt. bruge tid på alternative nyhedskriterier, som beskrevet i lærervejledningen, side 22-23. Arbejdet kan suppleres med, at eleverne formulerer deres egne kriterier som en innovativ øvelse, der bevidstgør dem om, at de som medieforbrugere kan forholde sig aktivt til nyhedsmedierne og ikke blot lade sig »nøje« med det eksisterende udbud. Også på mediemarkedet eksisterer udbud-efterspørgselsmekanismerne: Hvis vi som medieforbrugere ikke aktivt efterspørger et alternativt medieudbud, får vi det, som medierne på godt og ondt beslutter, vi skal have.

TEMA 3: Journalistisk sprog og stil

Kopiark 1 »Zoom ind på sproget« støtter eleverne i at undersøge avisartiklers sprog og stil under og efter læsning. Indsigten i journalistikkens sproglige virkemidler kan eleverne overføre til deres egen skriveproces. Læs derfor mange artikler med eleverne og sæt fokus på sproget og de journalistiske virkemidler.

Sproget i avisen skal kunne forstås af (næsten) alle. Det skal være enkelt bygget op og rensset for unødvendige fremmedord. Skrivestilen afhænger af genren, målgruppen og emnet. At skrive journalistisk er et håndværk, som tager flere år at lære. Derfor er det høje krav at stille, når vi til FSA/FS10 udbeder os opgavebesvarelser skrevet i de journalistiske genrer. Kravene skal selvsagt ikke stilles for at udanne eleverne til journalister. Men indsigt og en vis kunnen på området hjælper eleverne i mange situationer. Indsigten skal bruges til at afkode og »gennemskue« dels retorik i opinionsgenrerne og dels vurdere, om der er belæg for journalistiske historier, fx »Dramatisk fald i antallet af ...«. Hvori består det dramatiske? Hvordan har journalisten konkluderet det osv? Kundskaberne skal bruges, fordi det at skrive kort og klart er en væsentlig øvelse, der kræver at man danner sig overblik over sit stof, sorterer og prioriterer det.

Under »Videoer« på www.facebook.com/aviseniundervisningen fortæller to journaliststuderende fra Syddansk Universitet kort om at skrive journalistisk.

KAPITEL 6: Artiklens komposition

Netop fordi journalistik er et håndværk er teksterne opbygget over skrivemodeller som nyhedstrekanten og kommodemodellen (og »featurehjulet«). Eleverne skal ikke mestre modellerne som journalister, men gennem kendskab til modellerne være i stand til at identificere genrer og blive så fortrolige med dem, at de tjener som læsestrategisk støtte i deres daglige forbrug af nyhedsmedier. Fra indskoling og mellemtrinnet er de fleste elever blevet fortrolige med berettermodellen som den gængse både skriftlige og mundtlige fremstillingsform. Dermed skal eleverne slå en kolbøtte så at sige, når de skal vende sig til nyhedstrekanten, som er den mest udbredte skrivemodell i nyhedsmedierne. Læs mere om nyhedstrekanten i lærervejledning s. 24-25.

Side 36: Eventyret »Klods Hans«, skrevet af H. C. Andersen i 1855, kan fx findes i Arkiv for dansk litteratur www.adl.dk

Side 37: Artiklens rubrik: »Børn faldt fem meter i busulykke«. Rigtig rækkefølge: F, H, I, E, C, A, G, D, B.

KAPITEL 7: Kilder og cases

Opdelingen i ekspert-, parts, og interessekilder er tilsyneladende nem og overskuelig. Et langt stykke hen ad vejen er de tre typer tydelige at kende fra hinanden, men billedet kan blive mudret afhængigt af, hvordan journalisten vælger at bruge kilderne. En tilsyneladende ekspertkilde bliver måske spurgt om sin holdning til en sag og bliver måske dermed stillet i rollen som partskilde – en slags kovenning, som kræver en opmærksom læser.

Arbejdet med forståelsen af kildetyperne skal ikke kun udføres analytisk, men også gennem ad hoc øvelser, grebet i luften når man har en aktuel diskussion i klassen: Hvem kunne man spørge som interessekilde om dette emne? Hvad ville vedkommende måske sige? Også i samfundsfag og historie kan man arbejde med beståede kildebegreber.

Cases vinder i alle nyhedsmedier stadig større udbredelse som et stærkt middel til at fremme forståelsen af en kompleks sag. Det er vigtigt overfor eleverne at understrege betydningen af cases som netop et greb til formidling og ikke i sig selv dokumentation.

Under »Videoer« på www.facebook.com/aviseniundervisningen fortæller journalist Sarah Skarum kort om at lave interviews.

KAPITEL 8: Avisens genrer – et overblik

Bogens fokus på avisens genrer støtter elevernes læseforståelse og egen skriveproces. Genrebeskrivelserne er ikke stringente rettesnore, som eleverne skal kunne huske udenad og til enhver tid kunne genkende. Genrerne skal derimod bruges progressivt til at understøtte elevernes forståelse og kritiske sans for mediet. Samt meget gerne deres lyst til at gå på opdagelse i avisen som medie.

Netop fordi eleverne over en bred kam ikke kan forventes udenad at kunne huske alle avisens genretræk, er side 44-45 udformet som en genreoversigt, som eleverne kan vende tilbage til undervejs i arbejdet med genrerne. Genreoversigten kan printes ud i stort format og hænges op i klassen og/eller udleveres til eleverne. I lærervejledningen er desuden en lærerhenvendt uddybende oversigt med kendetegn for de avisgenrer, der er udeladt i elevbogen.

KAPITEL 9: Nyhedsartikler og notitser

Nyhedsartiklen bliver som den arketyperiske genre i nyhedsmedierne præsenteret som den første. Arbejdet med genren forudsætter at eleverne har arbejdet med nyhedstrekanten på side 34-37. Genreeksemplet på side 48 er en arketyperisk nyhedsartikel, med dog kun en enkelt kilde citeret. Paradoksalt nok bliver der færre og færre af den slags nyheder i den trykte avis, fordi historierne bliver bragt på nettet, hvor konkurrencen mellem medierne er på højaktualitet (mens konkurrencen mellem de trykte aviser i stigende grad er på eksklusivitet). Således vil mange af de nyhedsartikler, som eleverne støder på i de landsdækkende morgenaviser, være af typen *nyhedsbaggrund*. Det er en undergenre som ligner til forveksling og i danskundervisningen kan behandles på samme måde som nyhedsartiklen. Men med en bevidsthed om, at historien måske bakker op om en nyhed, som allerede har været bragt på nettet og derfor indeholder mere baggrundsstof og lidt andre kildetyper.

Notitser er som sådan ikke en meget betydningsfuld genre, men ikke desto mindre er den meget læst både på tryk og på web.

KAPITEL 10: Reportage

Reportagen bliver traditionelt i aviskredse opfattet som »limousinen« blandt de journalistiske genrer: Den kræver tid, flid og dygtighed at skrive. Den er opfundet før de elektroniske mediers gennembrud hvilket måske forklarer, hvorfor sanseindtryk er så vigtig en bestanddel af teksten.

Netop fordi reportagen er tidskrævende, er der til dagligt ikke så mange af dem i avisen, som der er nyhedsartikler og måske debatindlæg. Diskuter med eleverne nyhedsartiklens og reportagens styrker og svagheder sat overfor hinanden – og hvordan de supplerer hinanden godt.

Andre genrer kan indeholde reportageelementer uden derfor at være en egentlig reportage. Og journalister kan finde på at blande til fx en feature-reportage. I netop sådanne situationer er eleverne ladt i stikken, hvis de har fået opfattelsen af genrerne som stringente og autoritative.

Opgaveforslag: Nyhedsartiklen »Syv danskere i gidseldrama« på side 48 kan eleverne omskrive til en reportage. Find vinklen »Jeg vil fortælle at ...«, tal om hvilke kilder eleverne fiktivt kan interviewe og opfordr eleverne til at bruge sansninger som virkemiddel.

KAPITEL 11: Interview

Interview eller interview? Der er en sproglig forbistring knyttet til ordet, fordi det både dækker over en genre såvel som journalistens arbejdsredskab og en bestanddel i andre genrer (som citater). Interviewgenren har en række undergenrer, heraf portrætinterviewet, der ikke optræder så ofte. Eleverne skal udover at være bekendte med genrens kendetegn også kunne identificere journalistens interviewteknikker for at afgøre, om det er et kritisk interview eller ej.

Netop portrætinterview bevæger sig ofte på kanten til det subjektive, når journalistens iagttagelser bliver kædet sammen med fortolkninger. Her kommer elevernes forståelse af skellet mellem opinion og information på en prøve.

KAPITEL 12: Læserbrev, kommentar og klumme

Bogen indeholder ikke et egentligt genreeksempel på et læserbrev, som man med sikkerhed kan finde adskillige af i dagens aviser. Genren har ikke faste konventioner som de journalistiske genrer i øvrigt. At kunne skrive et læserbrev kan opfattes som både et alment og et fagdidaktisk mål, hvorfor kapitlet lægger op til, at eleverne selv over sig i genren snarere end at læse en masse eksempler.

Læserbrevets »storesøster«, kommentaren, har mere faste konventioner og den faglige udfordring er rent retorisk større i arbejdet med genren. I lærervejledningen forklares en grundlæggende argumentationsmodel som sammen med afsnittet i elevbogen om appelformer på side 33 udgør et afsæt til arbejdet med kommentaren. Det ligger indenfor den gennemsnitligt dygtige elevs potentiale på de ældste klassetrin selv at kunne skrive en kommentar ud fra genrens konventioner, hvilket også afspejler sig i mange FSA-opgavehæfter, hvor genren ofte er efterspurgt.

Brug evt. notatark 3 som skrivestøtte, når eleverne skal skrive et læserbrev eller en kommentar.

Klummen derimod er meget specialiseret og svær for eleverne selv at mestre. Måske qua den humoristiske klummetradition og en trend med at lade standup komikere skrive den, er genren blevet populær i gratisaviser herunder også blandt et yngre publikum. Klummen er kommentaren sjove fætter, der leger med sproget snarere end med retorikken.

TEMA 4: God presseskik

Mens netikette handler om, hvordan brugerne gebærder sig i sociale medier, handler god presseskik om, hvordan nyhedsmedierne gebærder sig overfor både kilder og brugere. Sammenstillingen kan være med til at anskueliggøre overfor eleverne, hvad god presseskik handler om. God presseskik fortolkes forskelligt fra avis til avis, men i tvivlstilfælde træder Pressenævnet ind med en afgørelse.

Under »Videoer« på www.facebook.com/aviseniundervisningen fortæller chefredaktør på JydskeVestkysten, Jørn Broch, om emnet i en kort video.

Opgaveforslag: Debat i klassen. Synes I, at det er i orden, at:

... medierne bruger oplysninger fra borgeres åbne Facebook-profiler?

... Jyllandsposten i 2005 valgte at bringe satiriske tegninger af profeten Muhammad, selvom det stødte mange muslimer?

... at bringe billeder taget på privat grund af politikere, skuespillere, royale og andre kendte personer?

... at bringe billeder af og artikler om mistænkte forbrydere, før de er dømt?